

- Barbara Schot
- Psychotraumatoloog, Esper
- Cognitief gedragstherapeut
- EMDR practitioner K&J Europe

Traumasensitief aan de slag op de (semi) residentiële afdeling van Vleugel-K

Deel 3

Deel 1

Annemie Vandersmissen, Kinderpsychiater
Huis 1 & Huis 2, Vleugel-K.
Systeemtherapeut, Psychotraumatoloog
BIP, EMDR therapeut.

- **Traumasesitief aan de slag op een residentiële afdeling -**

Deel 2

Hannelore Maddens, Kleine K - Huis 8 (0-2,5jr) .
Kinderpsycholoog, IMH-specialist,
Psychotraumatoloog BIP.

- **Traumasesitief aan de slag met jonge gezinnen -**

‘things that are
supposed to
protect us can
also hurt us’

NOLA, NEON GREEN RAIN,
BANKSY

- *Een kijkje in de traumagerichte ‘psycho sessies’ van het therapeutisch langverblijf, Vleugel-K.*

Huis 1 (6-12jr) & Huis 2 (12-15jr).

- *Met dank aan de cliënten van Huis 1 & 2 voor een de leerzame en mooie samenwerking.*

Therapeutisch werken met complexe PTSS is complex werk en heeft tijd nodig.

De traumabril en de hechtingsbril gaan hand in hand binnen deze aanpak.

Traumabehandeling van complexe PTSS is meer dan traumaverwerking, toch is traumaverwerking een belangrijk onderdeel. Door de complexiteit is er een risico dat traumaverwerking onnodig lang op zich laat wachten of zelfs geen plaats krijgt.

Daar willen we voor waken en opzoek gaan naar manieren om door de bomen het bos te blijven zien!

Context:
Hechtingsfiguren
Gezin, familie, school, cultuur.....

Therapeut

Beschermingsmechanisme
Overlevingsmechanisme
Hechtingsmechanisme

K
I
N
D

/

J
O
N
G
E
R
E

Top - Down

Pijn

Moeilijke herinnering(en)

Cognitie: innerlijke
overtuiging/betekenis

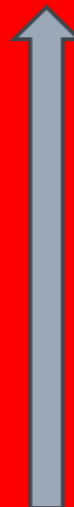
Emotie

Lichamelijke sensaties
Stressregulatie

Hersenontwikkeling

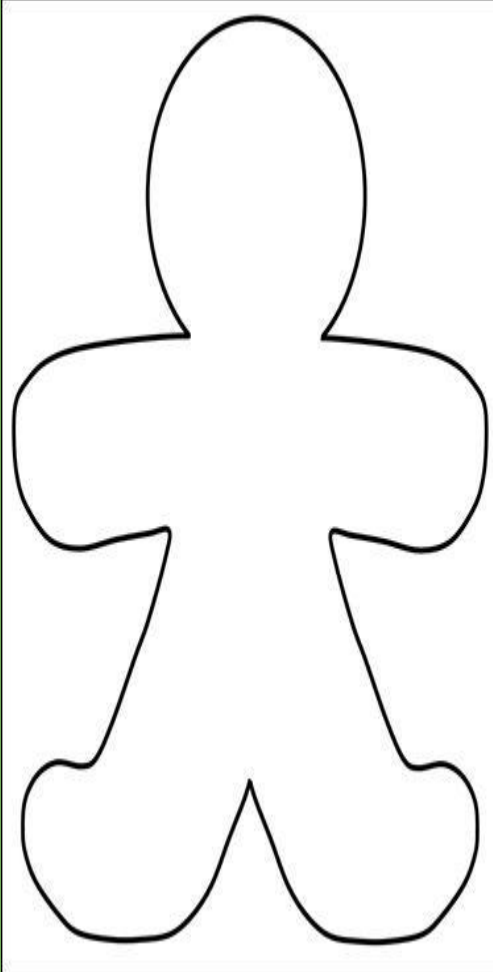
Bottum-Up

T
R
A
U
M
A

Het kind, de jongere

K
I
N
D
/
J
O
N
G
E
R
E

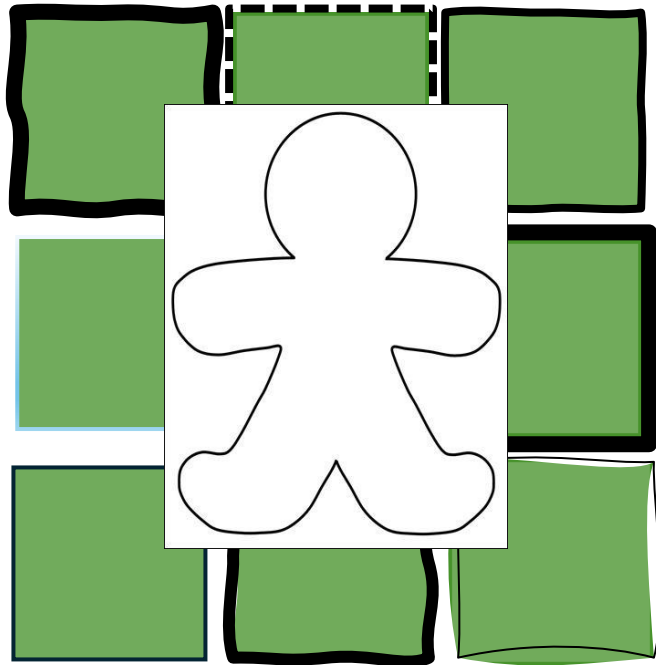

- Wie zit er voor me?
- Wat is kind eigen ↔
- Emotioneel ontwikkelingsniveau
- Sense of Self (ANP)

T
R
A
U
M
A

Geïntegreerd Sense of Self

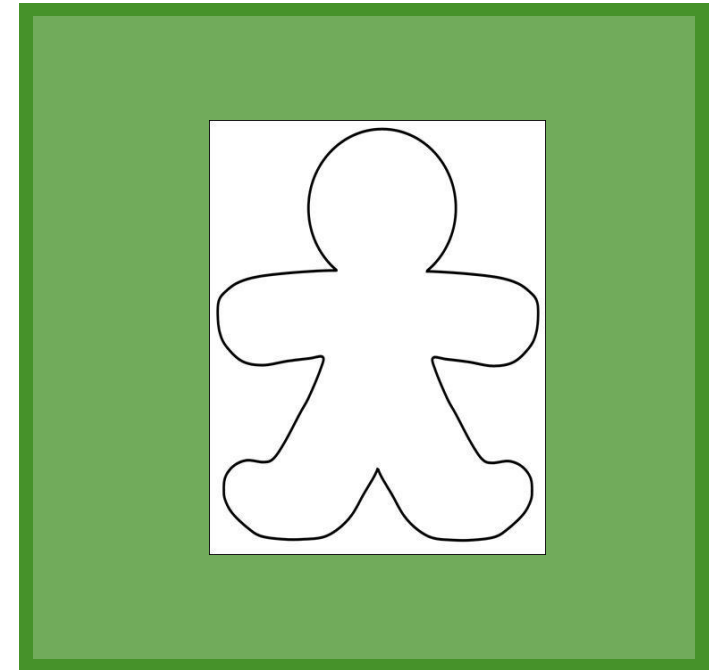

Levensverhaal
(herhaaldelijk) Weinig
coherentie over de dingen in
de tijd.

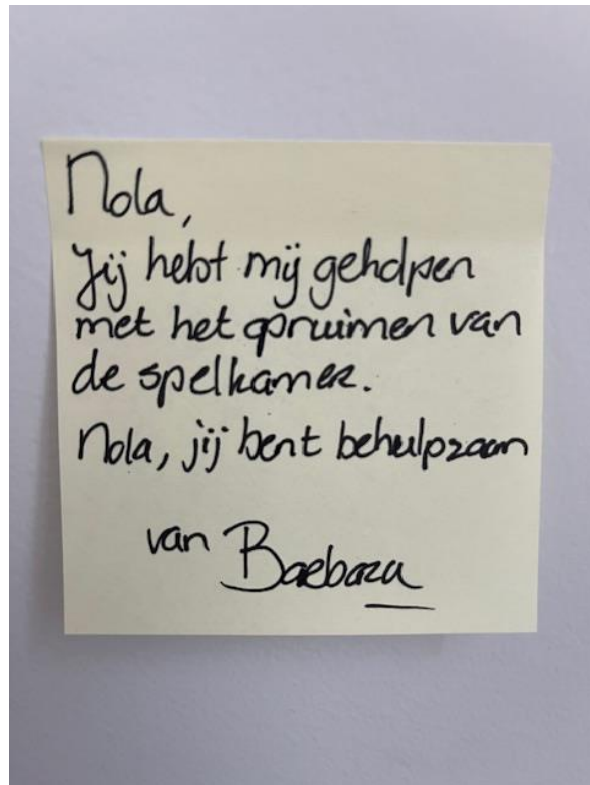
Mentaliseren: weinig grip op
interne gewaarwordingen

Ik-boek: stilstaan bij jezelf

Positive Cognitive
Construct: jezelf leren
kennen door de ogen van
een ander

Positive cognitive construct

Context:
Hechtingsfiguren
Gezin, familie, school, cultuur.....

https://youtu.be/FlS_18iaqQg

Vroegkinderlijk chronisch interrelationeel Trauma
Sinna Mann (Angry Man)

Chronisch interrelationeel trauma op jonge leeftijd

Slachtoffers van kindermishandeling, verwaarlozing, hechtingstrauma, onveiligheid

---

Combinatie van (partiele) PTSS, gehechtheidsproblematiek, emotieregulatie problemen en gedragsproblemen.

Bewezen effectieve behandelingen lukken (nog) niet

Deze kinderen zijn erg vermijdend en of heel snel overspoeld (uit hun raampje) en vaak zelf nog geen traumaverhaal

---

Belang van aandacht voor gehechtheid naast traumabehandeling

Integratieve
gehechtheidsbevorderen
de traumabehandeling –
kinderen.

LEVEL – Specialisten voor jeugd en gezin

Veilige buitenwereld
Veilige binnenwereld

Behandelmodel IGT-K

Twee therapeuten: Gezinstherapeut en EMDR-therapeut

(Pleeg)ouders/verzorgers aanwezig bij elke sessie

Drie behandelfasen

(1. Integratief Opvoeden 2. Regulatie en Gehechtheid 3. Traumaverwerking)

Duur: 1 jaar met 1 á 2 sessies in de week

Doelen:

- Versterken van de gehechtheidsrelatie tussen ouder en kind
- Vergroten van de zelfregulatie van het kind
- Ontwikkelen van positieve representaties bij het kind (positiever zelfbeeld)
- EMDR-traumaverwerking

Impact van het verleden op het heden

IGT-K: taken van de gezinstherapeut

- Psycho-educatie over gehechtheidstrauma aan ouders.
- Ouders Integratieve Opvoedingsstrategieën aanleren.
- Het kind helpen met reflecteren en zelfregulatie-strategieën aanleren.
- Detectivewerk naar triggers, herinneringen aan trauma, negatieve overtuigingen en gevoelens.
- Het kind voorzien van adaptieve informatie en vaardigheden.
- Targets voor EMDR verzamelen (voorbereidend werk voor EMDR).

IGT-K: taken van de EMDR-therapeut

- Gehechtheidsbevorderende oefeningen (**G-RDI**)
- Zelfregulatiebevorderende oefeningen (**Z-RDI**)
- Ontwikkelen van positieve gevoelens (**RDI**)
- Het ontwikkelen van het therapeutisch verhaal voor het kind (storytelling EMDR)
- Het verminderen van de emotionele lading van traumatische herinneringen (EMDR)
- Het verminderen van de emotionele lading die verbonden is aan huidige triggers
- Het veranderen van traumagerelateerde negatieve overtuigingen in adaptieve gezonde overtuigingen.

- Vanuit een veilige ouder-kindrelatie is traumaverwerking mogelijk en na het verwerken van trauma's kan het kind zich gaan hechten aan (pleeg/adoptie) ouders.

Onderzoeksresultaten IGT-K

Onderzoek naar IGT-K

...rote effect sizes op gehechtheid, probleemgedrag en emotieregulatie
PTSS verbeterd niet significant
> 1 casus verbetert helemaal niet (met hoogste scores op gehechtheidsstoornis).
> Therapievoorwaarden bewaken (verbeteren adherence).

Onderzoek naar IGT-K

ervolg onderzoek: start 2023

onds Slachtofferhulp

re groep kinderen en gezinnen (n=40)

jaar

stellingen

Onderzoek naar IGT-K

2018

gehechtheid, gedrag

- Zowel in Amerika als in Nederland laat kleinschalig onderzoek significante verbetering zien op verschillende domeinen.
- Momenteel grootschalig onderzoek in Nederland (lfdgroep 6-16jr)

Context:
voorwaarde om
therapeutisch te
werk te kunnen
gaan

Veiligheid en stabiliteit binnen het
gezin/woonplek/omgangsregeling duidelijk

Duidelijk wie de gehechtheidsfiguur is,
emotionele beschikbaarheid, draagkracht

Zesdelen test van Arianne Struik (zoveel als
mogelijk)

Beschikbaarheid van essentiële informatie
(verhalenmethoden)

Netwerk betrokken

Traumaklachten zo hevig voor het kind.

- 10 jarige Nola
- Complexe PTSS
- Wonend in Jeugdzorginstelling
- Weekenden bij oom & tante
- Geen contact ouders

Oom verdacht van
seksueelmisbruik

Tante hechtingsfiguur

IB'er verbindingsfiguur

Aanmeldingsklachten:

- woedebuien, waarna schuld & schaamte

Symptomen/Beschermingsmechanisme:

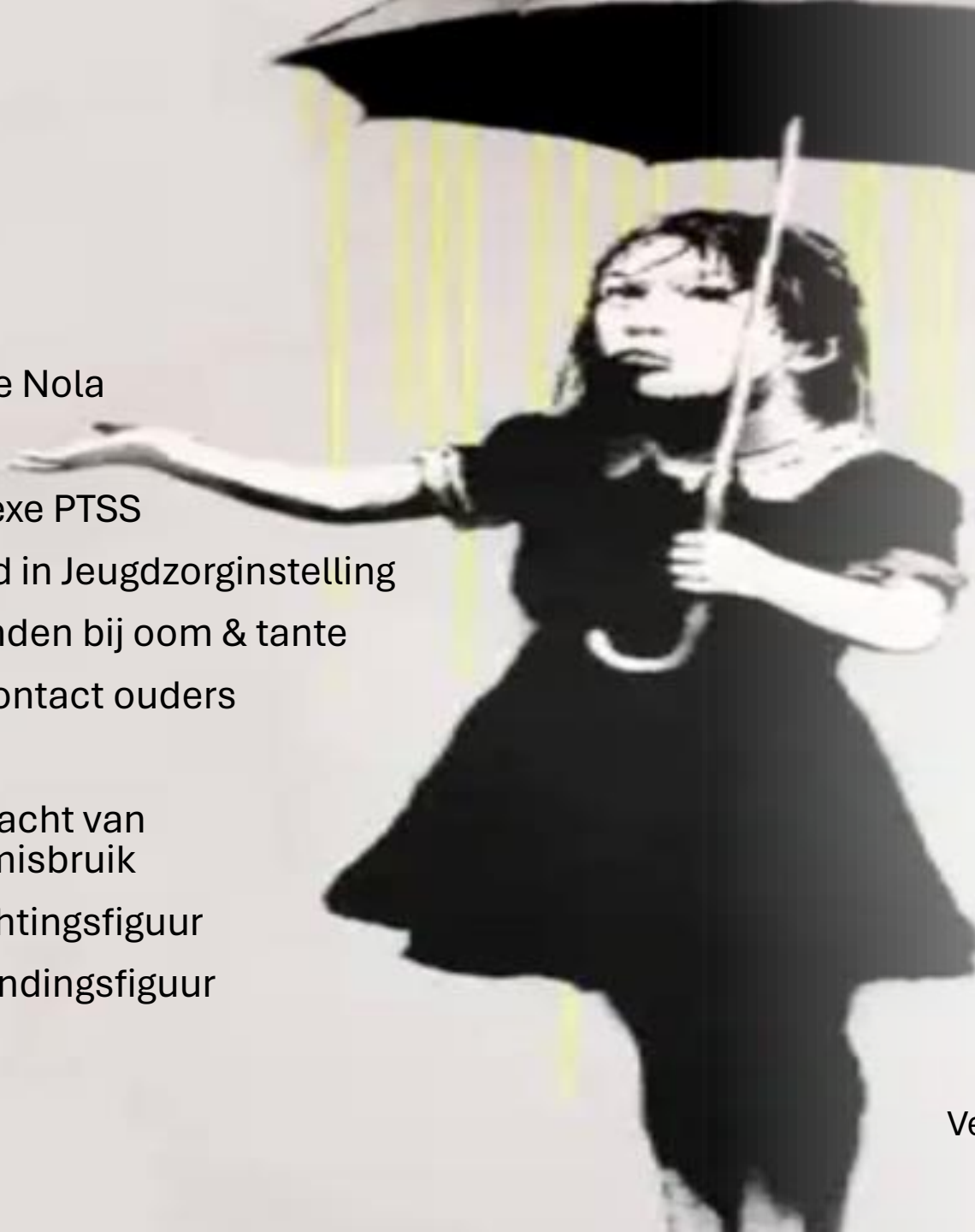
Overlevingsmechanisme

- Alert, heel bang, nachtmerries
- Hevige lichamelijke/emotionele sensatie
- Indruk interne conflicten en chaos

Hechtingsmechanisme

- zeer sociaal wenselijk
- durft nauwelijks één op één in ruimte te zijn
- afstoten, wil controle houden
- wil/kan niet praten over trauma's

Vermijding, overspoeling en ambivalentie voelbaar in de relatie

Psycho-educatie Trauma

Geen optimale samenwerking met context mogelijk.
Trauma's? we hebben vermoedens maar geen
bruikbare informatie.
Nola wil/kan niks vertellen .....

Wat kunnen we betekenen?
In hoeverre maken we een kind alleen verantwoordelijk
voor onthulling?

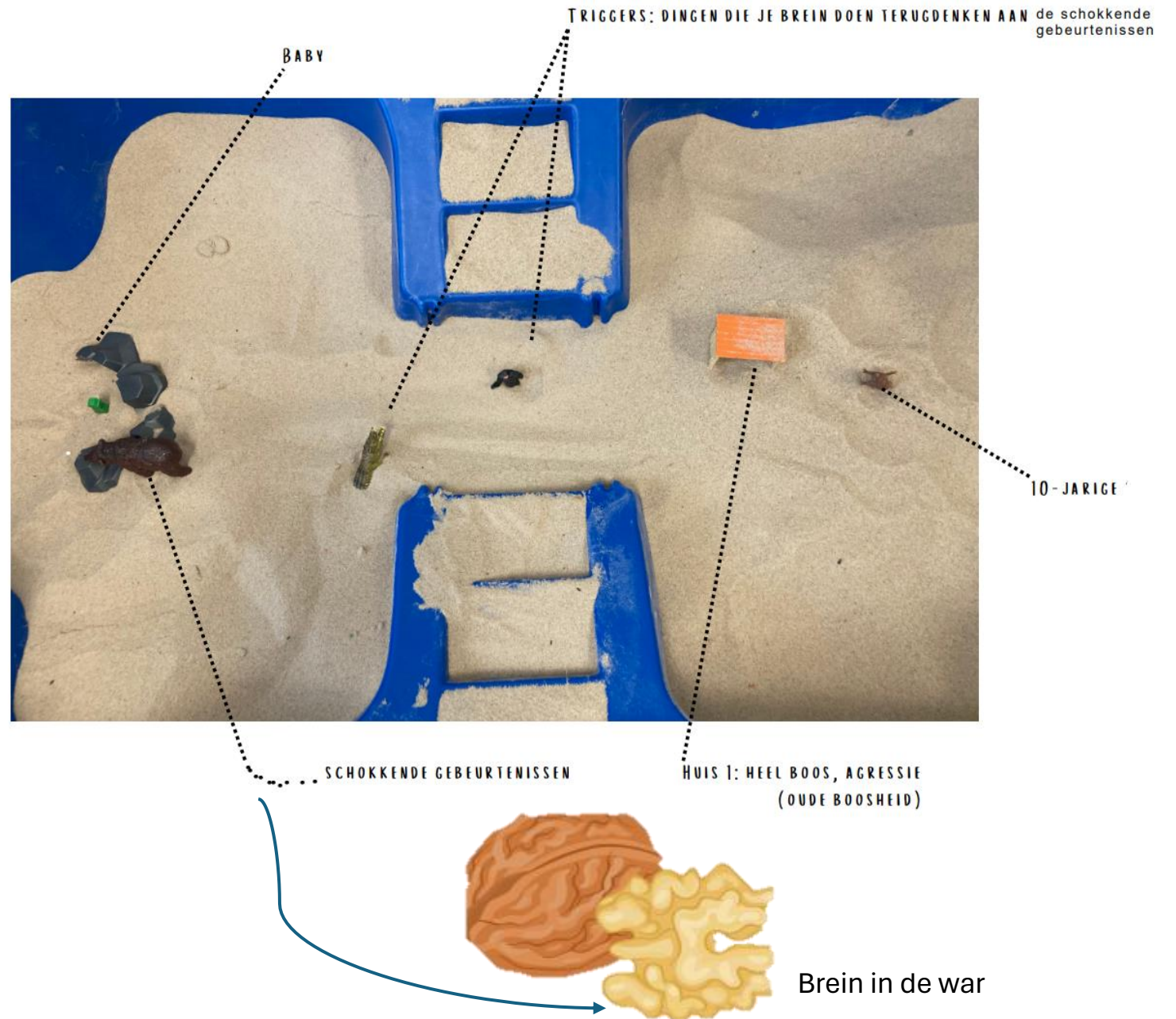
- Algemene uitleg trauma
- Traumataal – breintaal: een normale reactie van het brein op abnormale gebeurtenis(sen) (**jij bent niet gek**).
- Ontschuldigen 'het is niet jouw fout'.
- Het onhandige is dat je brein NU door TOEN soms in de war is en je daardoor gedrag laat zien dat jou nu in problemen brengt.
- IB'er van jeugdzorginstelling mee aanwezig tijdens de sessies

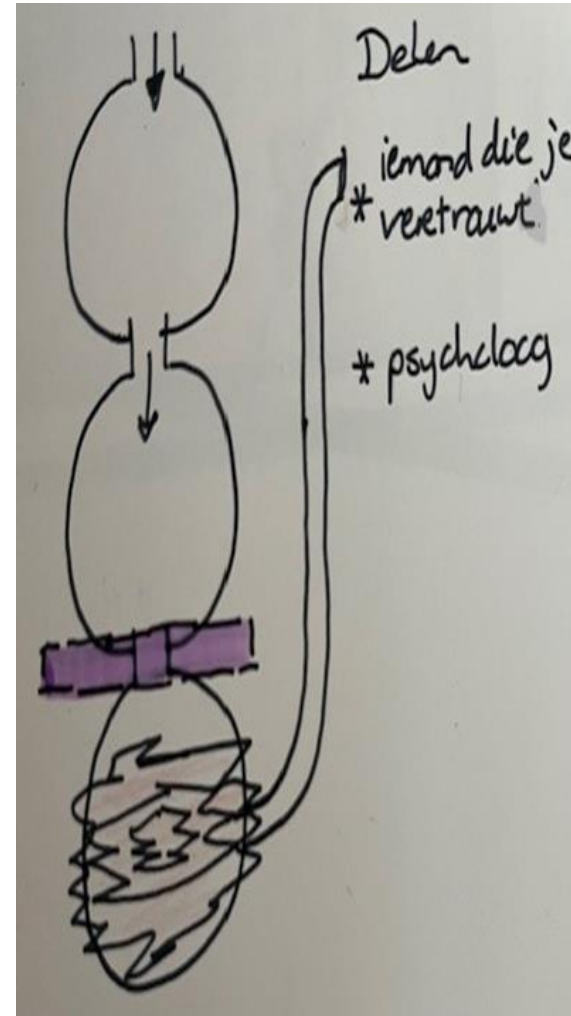
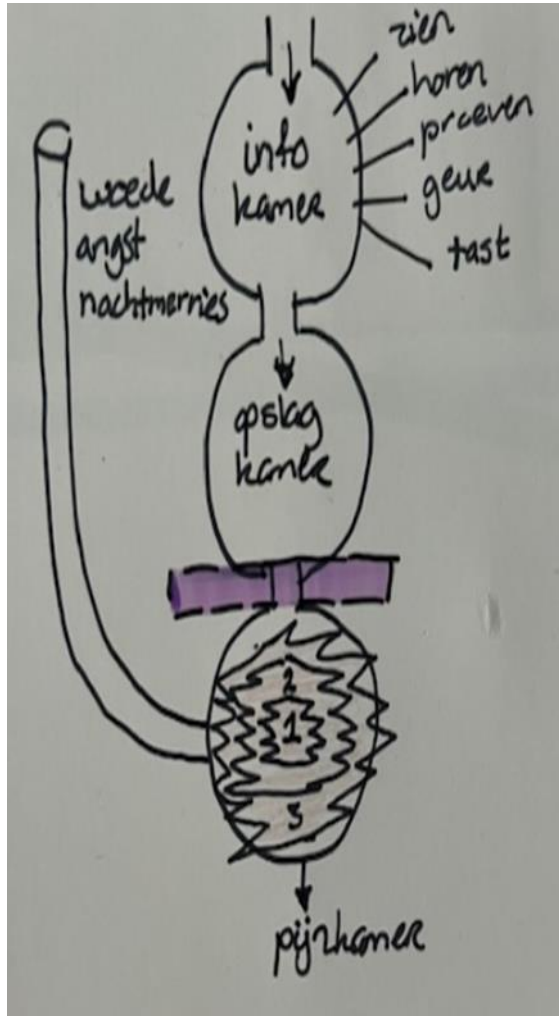

Trauma Taal – Brein Taal

*‘het kind is niet stout het
brein is even in de war’*

Schokkende gebeurtenissen TOEN –hevige gevoelens en onhandig gedrag NU

Niet delen

- Waarom kan de cliënt niet delen?
- Traumatisering nog altijd bezig
- Wat zijn de consequenties als ik praat
- Er kan een geheim uitkomen
- Er is niemand die mij kan reguleren
- Wat doe je als therapeut?
- Begrijpen, waarderen, toestaan
- Grenzen accepteren
- Gevoel van controle bij client
- Informatie geven
- Verbinding behouden

- **Overlevingsmechanisme**
  - Trauma gerelateerde bescherming
  - Dierlijke bescherming tegen gevaar of levensbedreiging
  - Hyper- of hypo opwinding
  - Mobiliserende en/of Immobiliserende verdediging
- **Hechtingsmechanisme**
  - Bescherming tegen afwijzing, verlating en kritiek
  - Beperkt de negatieve impact van pijnlijke emoties
  - Affectieve voorkeur die gehechtheid maximaliseert
  - Ontwikkeling van 'false self'
  - ! Tot op zeker hoogte nodig voor iedereen.

Beschermingsmechanisme
Overlevingsmechanisme
Hechtingsmechanisme

‘things that are supposed to protect us can also hurt us’

Beschermingsmechanisme

- Controle
- Vermijden
- Hard zijn/doorgaan
- Minimalisatie
- Rationalisatie
- Ontkenning
- Loyaliteit
- Daderschap
- Onderwerpen
- Pleaser
- Lichamelijke klachten
- Psychosomatiek
- Self harm
- Dissociatie
- Fight/flight/freeze .....

Begrijpen – hoe beschermt het jou?

Waarderen/diep respect voor – ‘slim brein’

Toestaan – je mag jezelf beschermen

Regulate, Relate, Reason & Valideren van wat is meegemaakt

Hoop op – veranderen & groei

Empathie en gevoel geven het kind te zien & Niet oordelend en kalm brein van therapeut

Let op subtiele gezichtsexpressie en vocale veranderingen bij jezelf als therapeut

Synchroniciteit met het kind

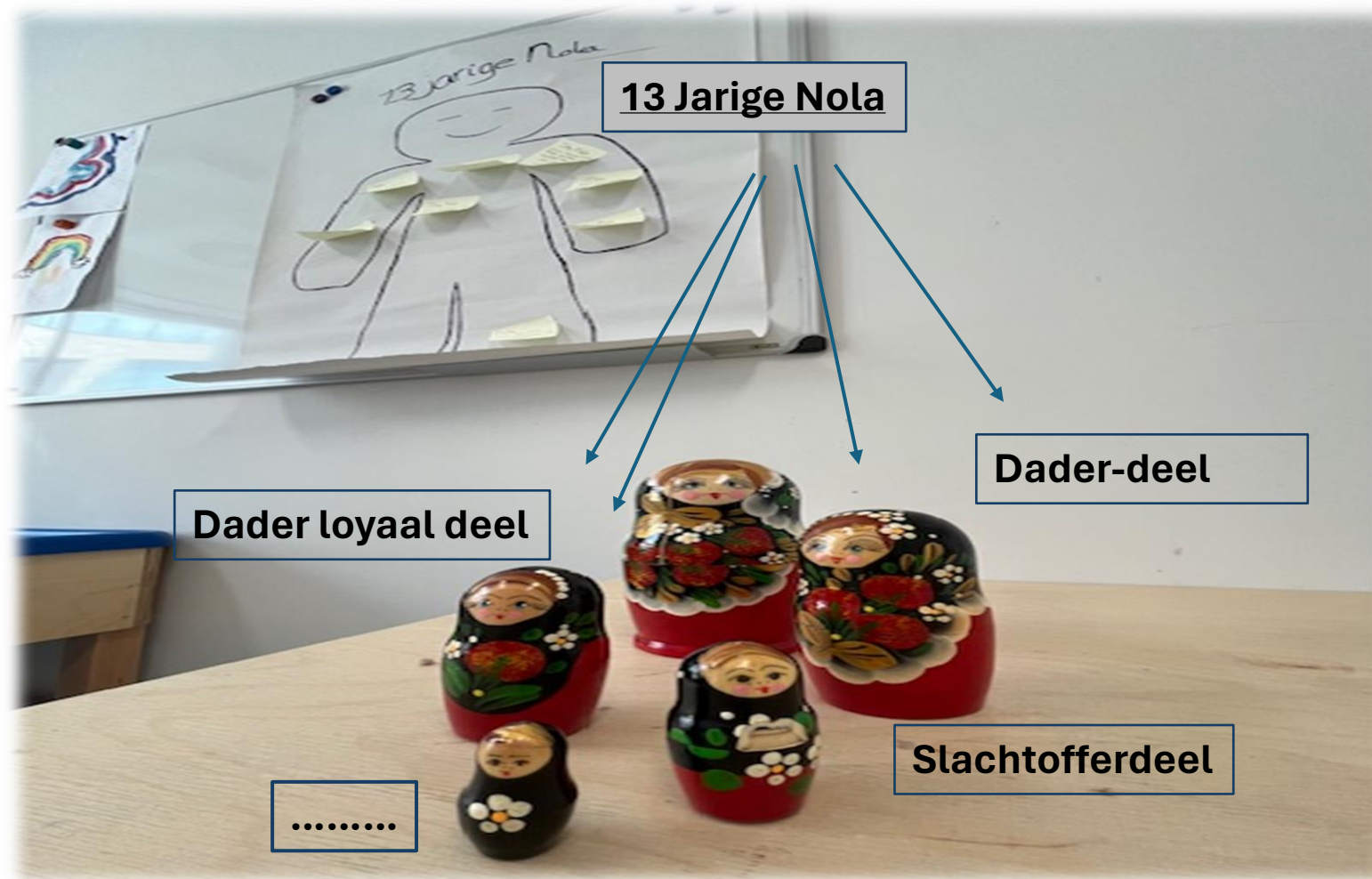
Let niet enkel op wat het kind vertelt, maar ook op wat het in gedrag laat zien en welke gevoelens en ervaringen het bij jou als therapeut oproept.

Op deze manier kan een kind zijn binnenwereld gaan begrijpen.

Pas als het beschermingsmechanisme minder rigide aanwezig is (er is een keuze) kunnen we naar de pijn en de moeilijke herinneringen.

Beschermingsmechanisme
Overlevingsmechanisme
Hechtingsmechanisme

In voeling komen met beschermingsmechanisme binnen therapeutische relatie.....een uitdaging!

Dissociatie - stabiliseren

- Schaamte & best kept secret (pubers)
- Als therapeut ingaan op één specifiek deel – controle overnemen/grenzen
- In gesprek over ‘onze’ relatie, repair vanuit therapeut, versterken therapeutische relatie, samenwerken/doelen
- Begrijpen, waarderen, Toestaan van dissociatie door zowel cliënt als personen uit omgeving (stabiliseren dissociatie). Brieven schrijven naar de delen.
- Na welke gebeurtenis is deze dissociatie in jouw leven gekomen? Hoe helpt het jou? Is het nu nog nodig?
- Herinneringen aan die gebeurtenissen verwerken en dissociatieve delen integreren in sense of self.
- Leren hoe nu verder te gaan in relaties etc.

Therapeutische relatie

Veilige volwassene & full awareness

Zoektocht:

- Begrijpen gedrag, emoties

Tolereren van gevoelens:

- Verwarring
- Machteloosheid
- Radeloos
- .....

Alert:

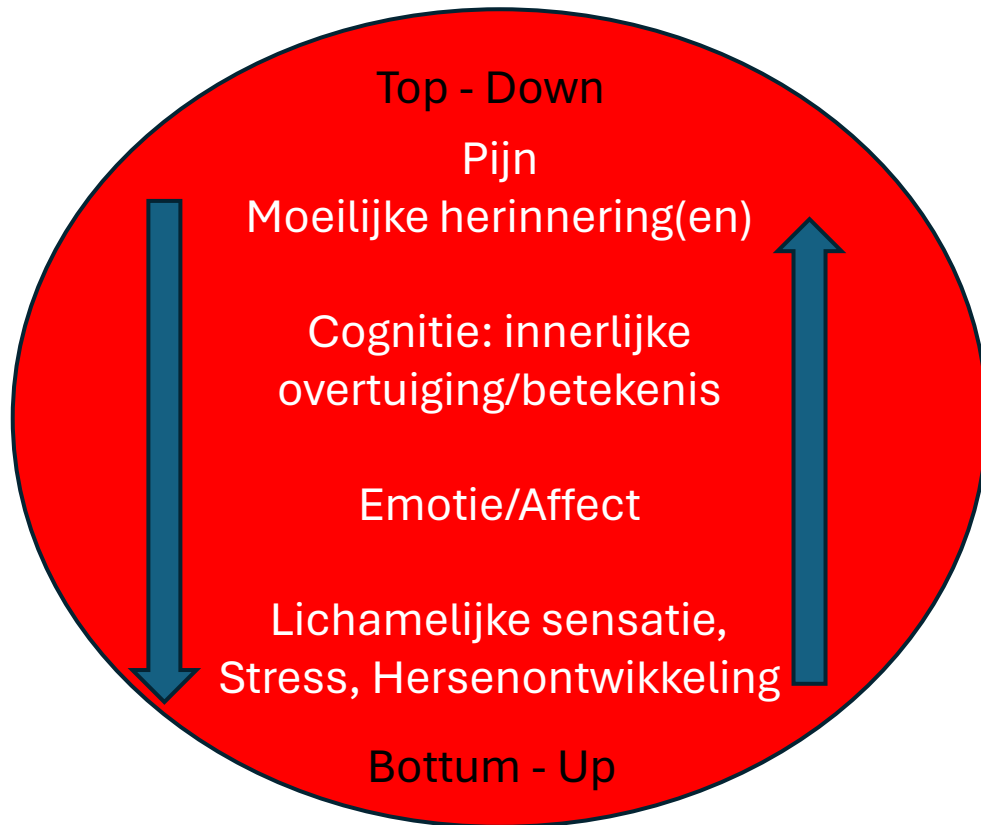
- Secundaire traumatisering
- Compassion fatigue

Helpend:

- Zelfzorg
- Supervisie
- Intervisie
- Innerlijke dialoog
therapeut
- Mindfulness

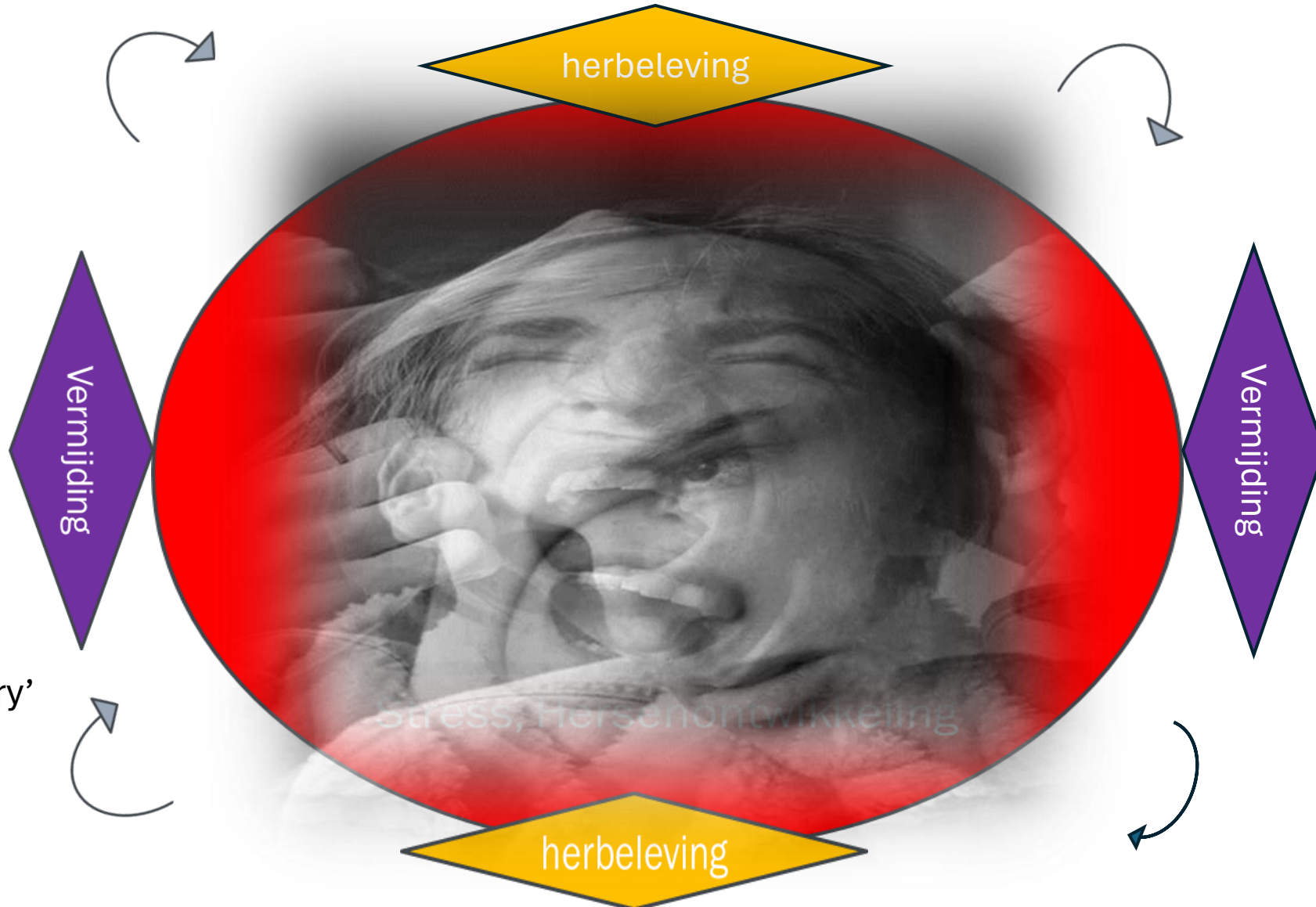
Trauma

'psychologisch trauma is de unieke individuele ervaring van een gebeurtenis, een serie van gebeurtenissen of een set van blijvende omstandigheden, waarin:

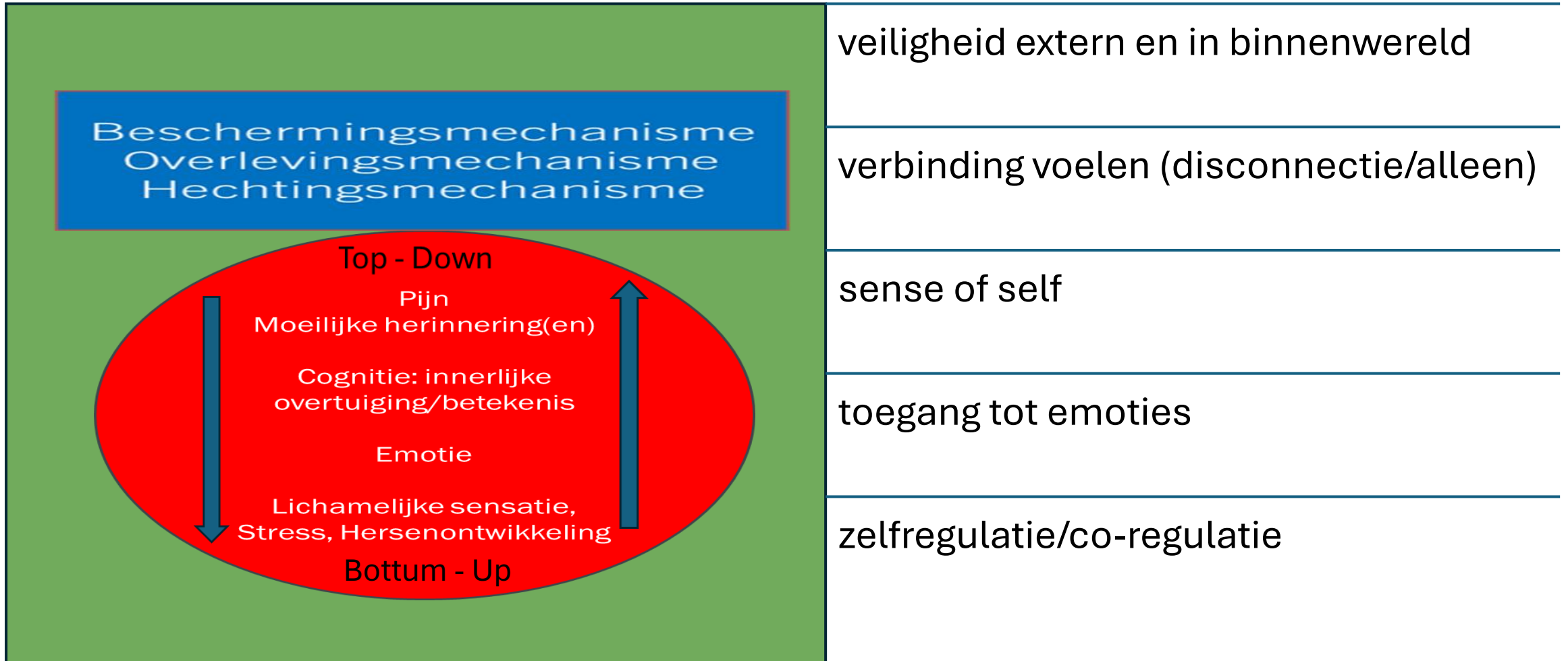
Het individu's vermogen om te integreren is beperkt, de cognitieve-, emotionele-, fysieke- en fysiologische ervaring(en) is te overwerldigend

Trauma is een 'Fobie voor herinnering'

'the body tells the story'

Individu klaar voor traumaverwerking als..

Blootstelling aan de herinnering & cognitieve herstructurering

- Imaginaire exposure
- Verhaal schrijven (Writejunior)
- Narratieve exposure (KIDNET)
- Trauma Focused Cognitive Behavioral Therapy (TF CBT)

PRAC-modules en extra

Psycho-educatie trauma
breintaal & trauma
inhoudelijk

Relaxatie

Affecten

Cognities

Complexe PTSS

Zelfbeeld, Relaties,
Dissociatie,
Slaapproblemen, Schuld,
Schaamte & loyaliteit
gevoelens, Motivatie

Angst maar ook Agressie
als reactie op trauma.

EMDR

- Veilige Plek
- Container
- Resource Development & Installation
- EMDR afgeleidde technieken als CIPOS, Flash, 'versnellingsbak'...

EMDR

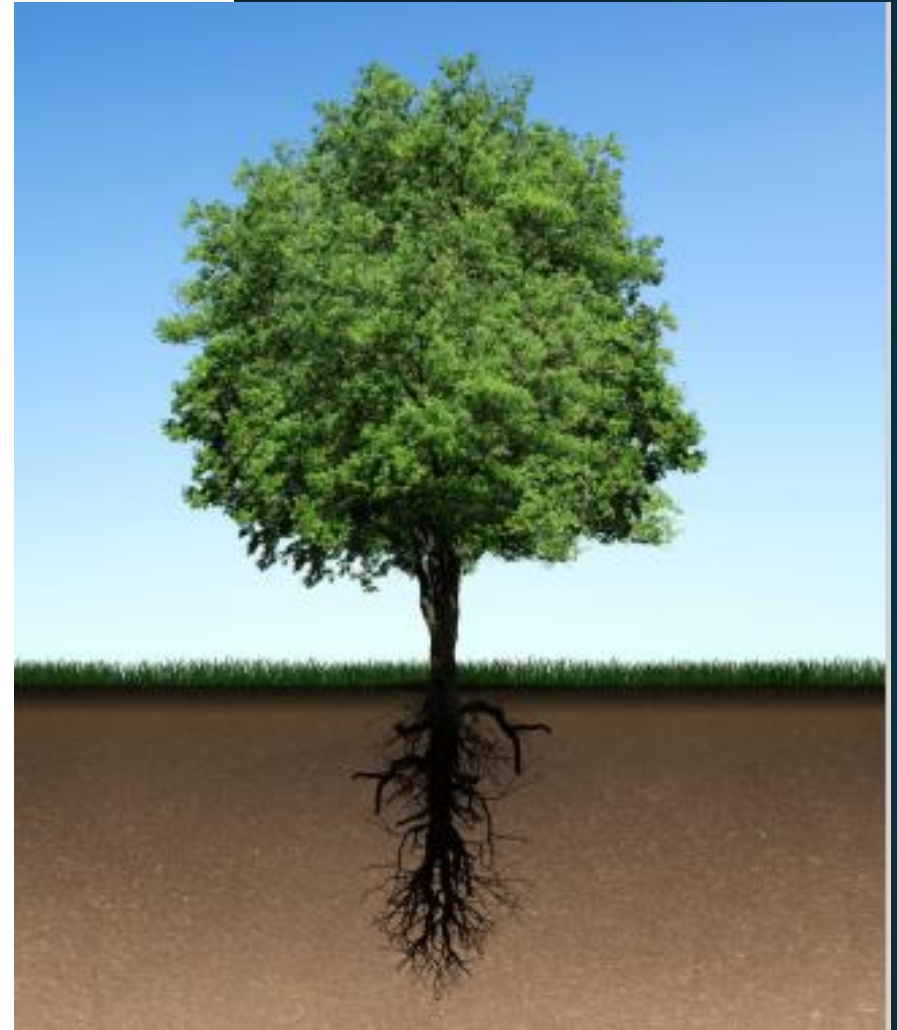
Toekomstscenario(s)

Triggers

Sleutelherinnering(en) – standaard protocol / verhalenmethode (preverbaaltrauma)

EMDR op maat van het kind

- Nola 8 jr
- Complexe PTSS,
- Geen contact met ouders
- Wonend in jeugdzorginstelling
- Weekenden bij familie

- Woedebuien
- ‘eindelijk psycho, ik heb veel meegemaakt’

EMDR op maat van het kind

**Vanaf tweede sessie
EMDR buzzers in gebruik**

Trage BLS – positieve gevoelens
Snelle BLS – negatieve gevoelens

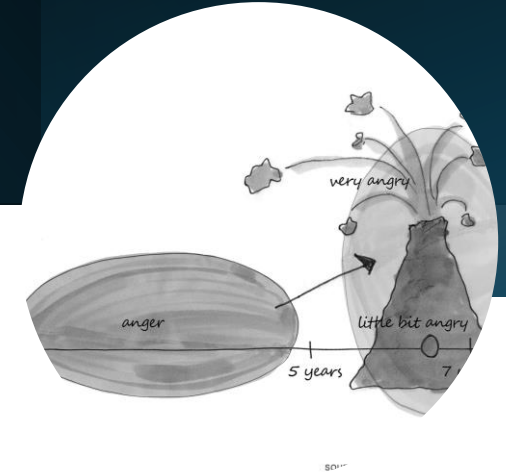

**Veilige plek
Veilige persoon**

BEER

**RDI a.h.v. strip 'client en
Beer zijn superhelden'**

**Woede vulkaan – gezonde
boosheid vs boosheid v
vroeger (echo!)**

Jij bent niet stout – 'ik ben goed'
Triggers - EMDR

Kortdurende Intensieve Traumaverwerking

DE WETENSCHAP

Van Pelt et al. (2021):

- Imaginaire exposure, EMDR, fysieke activiteit bij adolescenten
- Klinische setting
- N = 27
- Gemiddeld 13 behandeldagen
- 81.5% betekenisvolle respons
- 63% diagnostische remissie
- Geen drop-out

European Journal of Psychotraumatology

ISSN (Print) (Online) Journal homepage: <https://www.tandfonline.com/loi/tpst20>

Effectiveness of an intensive treatment programme combining prolonged exposure and EMDR therapy for adolescents suffering from severe post-traumatic stress disorder

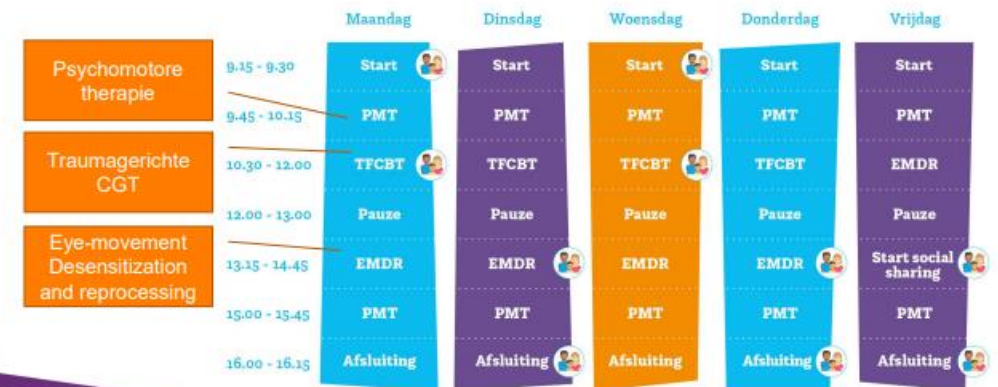
Ytje van Pelt, Petra Fokkema, Carlijn de Roos & Ad de Jongh

To cite this article: Ytje van Pelt, Petra Fokkema, Carlijn de Roos & Ad de Jongh (2021) Effectiveness of an intensive treatment programme combining prolonged exposure and EMDR therapy for adolescents suffering from severe post-traumatic stress disorder, European Journal of Psychotraumatology, 12:1, 1917876, DOI: [10.1080/20088198.2021.1917876](https://doi.org/10.1080/20088198.2021.1917876)

Beter worden doe je thuis

www.ggz-rhn.nl

Behandelweek

Specialisten voor jeugd en gezin

@Nina Albisser en Marieke de Keizer-Allink - NEJA 18-02-'21

Is traumaverwerking mogelijk?

Waar zit de client en diens context in het proces?

Individu

Veilige externe- en binnenwereld

Verbinding

Sense of Self

Toegang tot emoties

Zelfregulatie/co-regulatie

Enige mate van traumaverhaal aanwezig bij de client

Context

Veiligheid en stabiliteit binnen het gezin/woonplek/omgangsregeling duidelijk

---

Duidelijk wie de gehechtheidsfiguur is/emotionele beschikbaarheid/draagkracht

---

Zesdelentest Arianne Struik (zoveel als mogelijk)

Beschikbaarheid van essentiële informatie (verhalenmethode EMDR)

Netwerk betrokken

Klaar voor traumaverwerking?

Nola, 13 jaar

Complex trauma (deels preverbal): Groeit op in volledig gezin. Vanaf basisschool in beeld van hulpverlening ivm zorg rondom agressie vanuit vader naar Nola. Door tussenkomst hulpverlening is agressie vanuit vader gestopt.

Chronisch trauma: herhaaldelijk seksueel misbruik door familielid ouder dan 3jr). Aanranding door broer van een vriendin. Op 12 jaar samen met therapeut aan moeder verteld over seksueel misbruik en aanranding.

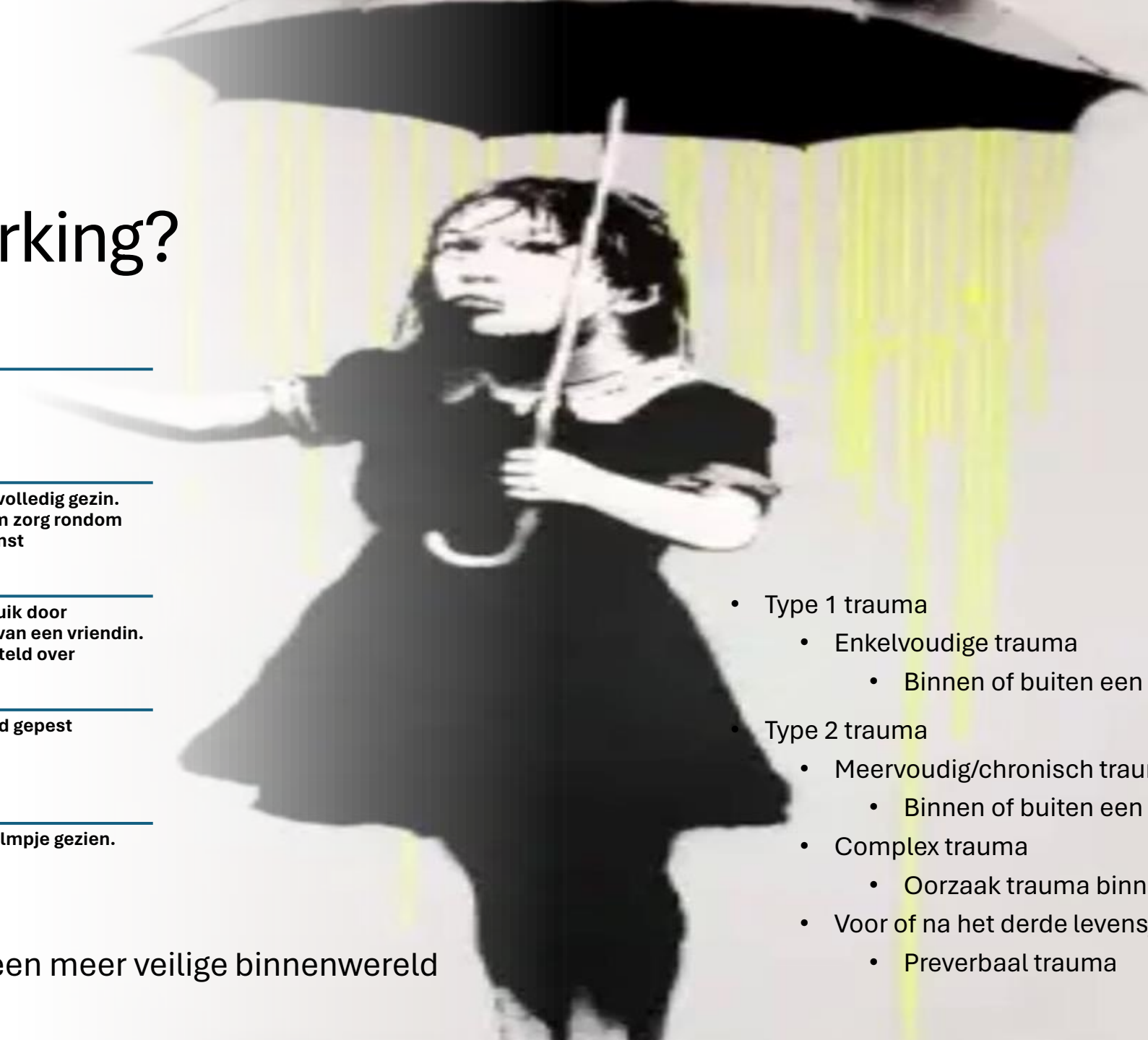
Chronisch trauma: Gedurende de basisschooltijd gepest geweest.

Enkelvoudig trauma: Op internet beangstigend filmpje gezien.

- Type 1 trauma
  - Enkelvoudige trauma
    - Binnen of buiten een relatie
- Type 2 trauma
  - Meervoudig/chronisch trauma
    - Binnen of buiten een relatie
  - Complex trauma
    - Oorzaak trauma binnen het gezin
  - Voor of na het derde levensjaar
    - Preverbaal trauma

Overall meer externe veiligheid en een meer veilige binnenwereld

Agressie naar jongens

Automutilatie

Isolatie

Niet naar gevoelens

Afstandelijk

Beschermingsmechanisme
Overlevingsmechanisme
Hechtingsmechanisme

Beschermingsmechanisme is
uitingsvorm van onderliggend
trauma

Nood aan versterken

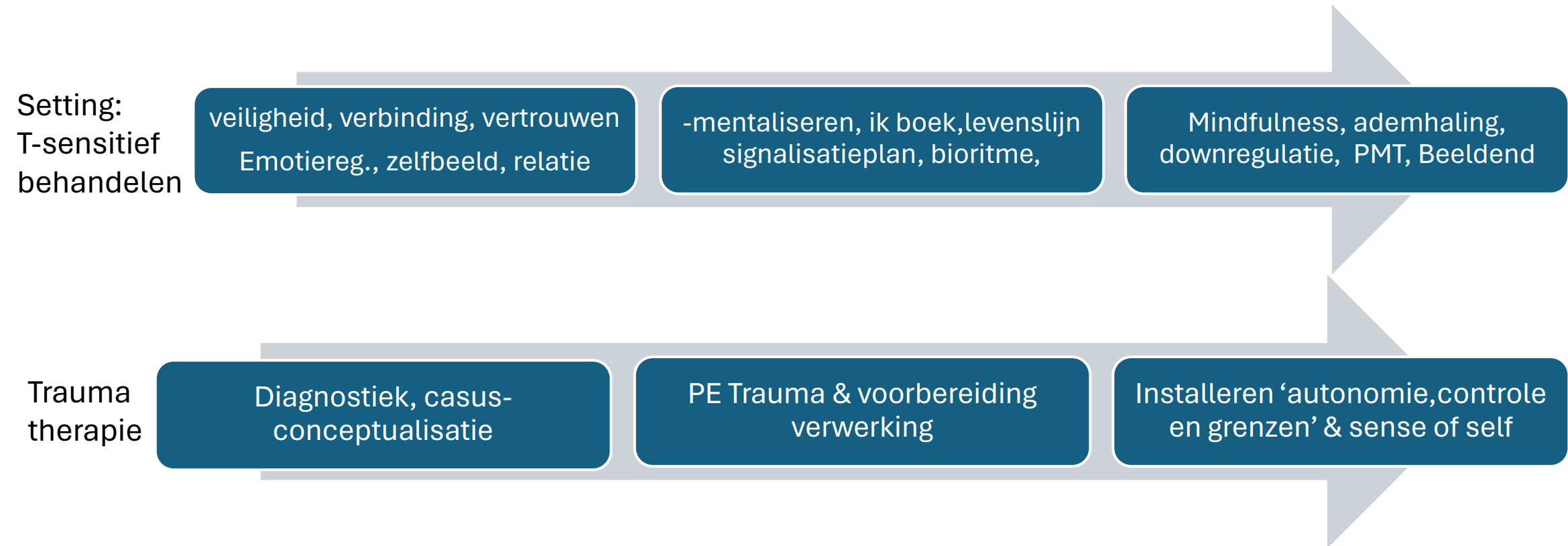
Veiligheid
Verbinding
Sense of self
Toegang tot emoties
Zelfregulatie/co-regulatie

Traumasesensitieve aanpak

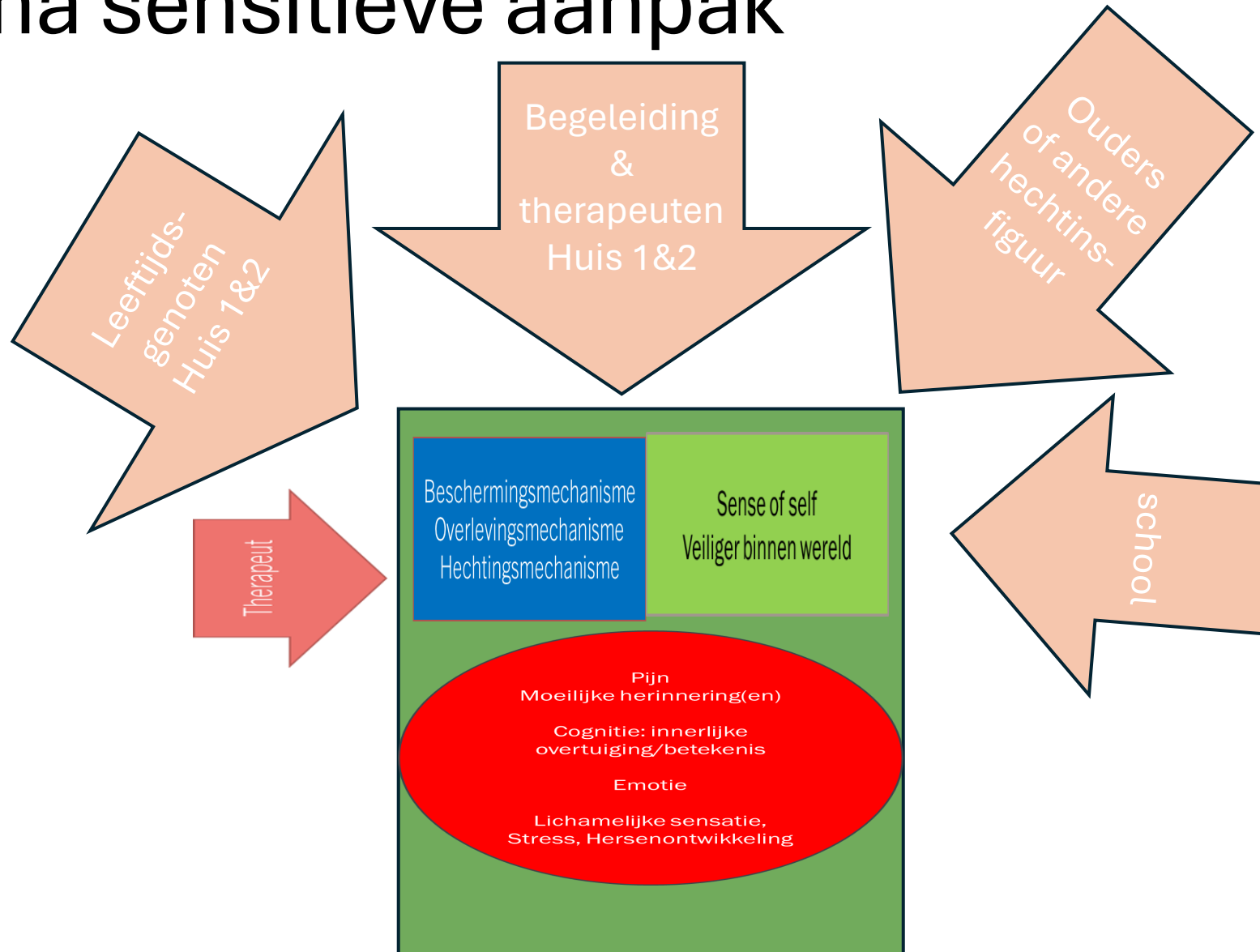
**Nood aan
verwerken**
van
onderliggende
trauma'(s)

TG-CGT
EMDR

Gedurende behandelopname diagnostiek & behandeling

Trauma sensitieve aanpak

Casusconceptualisatie

Diagnostisch
Interview Trauma
en Stressoren

Complexiteit en het belang van onderscheid tussen moeilijke situatie en trauma

Moeilijke situatie

- bv ouders gescheiden, uit huisplaatsing, ...

Aanpak: realistische zorgen kunnen we niet veranderen, praat therapie, aandacht voor verdriet/gedachten/gevoelens, ermee leren leven, plan maken voor veiligheid en veilige relaties. Hierop geen EMDR

Trauma

- herinneringen uit het verleden
- disfunctionele overtuigingen
- cognitieve shift
- realiseren: 'ik ben NU veilig', 'het is Niet mijn fout'
- onrealistische angsten tav toekomst

Casusconceptualisatie

EMDR

Hulpvraag. Nola: beter in mijn vel zitten en minder last van angsten.

Diverse Klachten: slaapprobl., intrusief beeld, continu angstig en alert, angst voor jongens/mannen, niet controleerbare woede tav jongens/mannen, moeite in sociale relaties, schaamte, eenzaam voelen, isolatie en automutilatie. Gaat niet meer naar school, sinds een half jaar.

Specificatie van klachten voor EMDR beh.: Er zijn verschillende klachten bij Nola, deze zijn in de loop der jaren toegenomen. De samenhang tussen de klachten en de gebeurtenissen in het verleden zijn niet voor alle klachten helder. Vandaar dat we traumatische herinneringen gaan clusteren.

Extra interventie.: Hoe om te gaan met MOEILIJKE OMSTANDIGHEDEN rond papa.

EMDR behandeldoelen: 1) ik kom vaker buiten mijn kamer, 2) ik ga naar school, 3) ik praat met mannen/jongens.

Gekozen herinneringen voor verwerking EMDR standaardprotocol: volgorde aanpak

1) Intrusief beeld – target: filmpje internet

2) Cluster 1) jongens/mannen - targets. aanranding & verkrachting familielid, aanranding broer van....

3) Cluster 2) interacties leeftijdsgenoten - targets. Pestervaring door jongen, buitengesloten worden op schoolplein.....

4) Cluster 3) vader: hangmap van vader....

Met welke trauma's kunnen we beginnen?

Intrusie beeld

Cluster
Jongens/mannen

Cluster interactie
lfdgenoten

Cluster papa

Integratief behandelen

Verwerking is 'Schoon schip maken'

Verwerken is onderdeel traumabehandeling

Hoe nu verder?

- EMDR gericht op toekomstscenario's (de kruin vd boom)
- Vaardigheden trainen
- Exposure

De traumabril en hechtingsbril gaan hand in hand bij complexe PTSS

Waar staan de cliënt en diens context in hun 'proces', hoe ver staan zij in het kader van traumagericht werken? Wat kunnen we in dit stadium waarin het kind en diens context zich bevinden doen in het belang van traumagericht werken?

Voor deze doelgroep moet je soms 'out of the box' durven denken en doen en heb je elkaar nodig

Geloof in de veerkracht van het kind!

- Beer, R. (2018). Efficacy of EMDR therapy for children with PTSD: A review of literature. . *Journal of EMDR Practice and Research*, 12, pp. 177-195.
- Beer, R., Verlinden, E., & Lindauer, R. (2020). *Protocol voor classificatie, screening en diagnostiek van trauma- en stressorgerelateerde & Dissociatieve stoornissen bij kinderen en adolescenten*.
- Herland, M. (2022). The body as a site of knowledge: Tacit and embodied narratives of child sexual abuse. *Qualitive Social Work* , pp. 1-16.
- Mevissen, L., Didden, R., & Jongh, A. d. (2018). *DITS-LVB Handleiding Diagnostisch Interview Trauma en Stressoren - Licht Verstandelijke Beperking*. Retrieved from Accare Child Study Center.: <https://www.accare.nl/childstudycenter/opleidingen/bijbscholing/dits-lvb/aanvragendocumenten-ditslvb>
- Pelt, Y. v., Fokkema, P., Roos, C. d., & Jongh, A. d. (2021, jul 8). Effectiveness of an intensive treatment programme combining prolonged exposure and EMDR therapy for adolescents suffering from severe post-traumatic stress disorder. *European Journal of Psychotraumatology*, pp. 1-9.
- Potgieter-marks, R., Sabau, A., & Struik, A. (2015). *Guidelines for the assessment and treatment of children and adolescents with dissociative symptoms and dissociative disorders*. Retrieved from <http://www.estd.org>
- Rober, P. (2011). The therapist's experiencing in family therapy practice. *Journal of Family Therapy*, 33, pp. 233-255.
- Roos, C.J;A;M d (2021). Time limited Trauma-Focused Treatment. ISBN 9789490791889 (PhD thesis)
- Schlattmann, N., van der Hoeven, M., & Hein, I. (2023). IGT-K: Integratieve Gehechtheidsbevorderende Traumabehandeling voor Kinderen: Gezinstherapie en EMDR. Bohn Stafleu van Loghum.
- Hoeven, M. L. van der, Plukaard, S. C., Schlattmann, N. E. F., Lindauer, R. J. L., Hein, I. M. (2023). An integrative treatment model of EMDR and family therapy for children with severe symptomatology after child abuse and neglect: A SCED study. *Children and Youth Services Review*, 152, 107064. doi:10.1016/j.chilyouth.2023.107064
- Shapiro, F. (2018). *Eye Movement desensitization and reprocessing: Basic principles, protocols and procedures, third edition*. New York: Guilford Press
- Siegel, D. (2010). *The Mindful Therapist*. Ww Norton & Co.
- Silberg, J. (2022). *The Child Survivor*. New York: Routledge.
- Solberg, T., Halvorsen, J., & Stige, S. (2021, june 14). What do survivors of childhood sexual abuse believe will facilitate earlij disclosure of sexual abuse? *Frontiers in Psychiatry*.
- Struik, A. (2013). Diagnostiek en behandeling van dissociatieve stoornissen bij kinderen en adolescenten. *Tijdschrift voor Kinder- en Jeugdpsychiatrie*, 3.
- Struik, A. (2016). *Slapende honden? Waker maken! Een stabilisatiemethode voor chronisch getraumatiseerde kinderen*. Amsterdam: Pearson Assessment and Information.
- Wagenmans, A., Minnen, A. V., Sleijpen, M., & Jongh, A. D. (2018). The impact of childhood sexual abuse on the outcome of intensive trauma-focused treatment for PTSD. *European Journal of Psychotraumatology*.
- Waters, F. (2016). *Healing the Fractured Child: Diagnoses and Treatment of Youth with Dissociation*. New York: Springer Publishing Company.
- WHO. (2013). World Health Organisation. *Guidelines for the management of conditions specifically related to stress*.